

Кочнєва А.О., асистент,

кафедра кримінального права і процесу

Юрченко В.Ю., студент,

Навчально-науковий Юридичний інститут,

Національний авіаційний університет, м. Київ

МЕТА ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Мета покарання – це кінцевий результат, якого бажає досягнути держава в ході застосування судом до особи такого особливого заходу державного примусу, яким є кримінальне покарання [3, с.332].

Меті покарання впродовж століть приділяли велику увагу найвидатніші філософи, теологи, юристи. За підрахунками видатного вченого професора М.Д. Сергієвського, починаючи з часів Гуго Гроція (1583-1645) стосовно покарання було висунуто 24 нових філософських системи і близько 100 теорій, які були різновидами цих систем. І сьогодні є різні підходи щодо вчення про мету (цілі) покарання у світовій теорії і практиці боротьби зі злочинністю.

Всі ці теорії розподіляються на три види: абсолютні, відносні й змішані. Абсолютні теорії покарання полягають у тому, що покарання є відплатою за вчинений злочин, воно не переслідує жодної практичної мети. Його основу треба шукати у вищих началах, які є аксіомою для всього цивілізованого людства. Покарання застосовується тому, що було вчинено злочин – така загальна формула абсолютних теорій, які ще називаються теоріями саме мети, бо покарання в них висувається як найвищий принцип.

До абсолютних теорій належать теологічні (богословські), згідно з якими кримінальне (людське) покарання є лише матеріалізацією Божої кари.

Історично так склалось, що перші теологічні теорії базувалися на постулатах Старого заповіту: покарання – відплата за зло за правилами (таліона): "око за око, зуб за зуб" [1, с.145].

Загалом абсолютні теорії відомі з епохи феодалізму, їм також присвятили свої праці видатні німецькі філософи Іммануїл Кант (1724-1804 рр.) і Георг

Гегель (1770-1831 рр.). Вчення про покарання першого звалось теорією матеріальної відплати, другого – діалектичної відплати. Покарання є спокута гріхів, бо злочин порушує абсолютну ідею людської і Божої справедливості.

Кант писав, що зло вимагає відплати злом, тільки відплата за принципом рівності може визначити міру й обсяг покарання або рівність за силою дії [1, с. 113].

Гегель виходив з того, що коли особиста воля вступає у суперечність із загальною волею, котра має своє вираження в об'єктивному праві, має місце заперечення загальної волі, тобто порушення права. Злочин є запереченням права, а покарання є запереченням злочину. Покарання, зняття злочину, на думку Гегеля, є справедлива помста, відплата [1, с. 98].

Мета покарання – не в тортурі і мученнях людини, вона – в тому, щоб не дозволити винному знову нанести шкоду суспільству й утримати інших від вчинення того ж. Чим скоріше настає покарання за злочин, чим воно ближче до нього, тим воно справедливіше.

Варто відзначити прогресивний, демократичний характер поглядів на покарання видатних українських криміналістів. Наприклад, А.Ф. Кістяківський виходив з того, що метою покарання є самозбереження суспільства, що покарання повинно бути однакове для всіх соціальних категорій і не повинно завдавати фізичних мук [1, с. 87]. Смертну кару він визнавав несправедливою й некорисною, а тілесні покарання – безпідставними. Він відстоював ідею диференціації покарань залежно від тяжкості вчиненого злочину й особливостей особи злочинця.

Л.С. Білогриць-Котляревський розробив прогресивні принципи покарання: а) рівність всіх злочинців перед кримінальним законом; б) індивідуалізація покарання; г) культурність покарання, тобто його здатність пом'якшувати, а не огрублювати суспільну мораль [2, с. 325].

Поступово вчені-юристи дедалі більше почали схилитися до інтегративної (змішаної) мети покарання, яка має сполучати в собі елементи абсолютних і відносних теорій покарання.

Отже, покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Метою покарання є кара, виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами. Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність. Передбачені чинним кримінальним законодавством окремі види покарань утворюють певну систему.

Система покарань, встановлена ст. 51 КК, і є тією юридичною базою, на якій ґрунтується діяльність судів із застосування покарань. Законодавець, визначаючи систему покарань, створює цим базу і для побудови санкцій у відповідних статтях Особливої частини КК України, де передбачено види і межі покарань за окремі злочини. Система покарань покликана визначати однаковість у правозастосовній діяльності та згідно з цим бути важливим засобом забезпечення законності.

Література

1. Кримінальне право в питаннях і відповідях: (Посібник для підготовки до іспитів) / НАВСУ; Відп. ред. Пономарьов С.М. – К.: Правові джерела, 2011. – 195 с.
2. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студ. юрид. вузів і фактів / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х.: Юрінком Інтер – Право, 2013. – 404 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / НАВСУ. КІВС. Академія ДПСУ; Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.В. Володько та ін.; Відп. ред. Я.Ю. Кондратьєв; В.А. Клименко та М.І. Мельник. – К.: Правові джерела, 2012. – 431с.